

Martin McDonagh

KALEKA Z INISHMAAN

(Cripple of Inishmaan)

Teatr im. Jana Kochanowskiego w Opolu

WYSPY ARAN

Wyspy Aran (Oileain Arann) składają się z trzech wysp - Inishmore, Inishmaan i Inishkeer. Folklor wysp Aran stał się symbolem dawnych irlandzkich zwyczajów, a wyspy często określa się mianem „żywa skamielina dawnej Irlandii”.

To właśnie na tych wyspach mówi się po irlandzku (gaelic), a mieszkańcy słyną z wyrobu wspaniałych swetrow z owczej wełny, zwanych aranami, które dziś uchodzą za ekskluzywny prezent. Z wełny wyrabia się również długie pasy, które są farbowane na różne kolory - nazywa się je „crios”. Również do dnia dzisiejszego mieszkańcy wyrabiają ręcznie buty z niewyprawionej skóry zwane „pampooties”.

Kultura wysp Aran została pokazana światu przez jednego z najwybitniejszych pisarzy irlandzkich J. M. Synge, który ukochał wyspy i opisał je w książce *Wyspy Aran*. Podobną rolę odegrał dokumentalny film Roberta Flaherty'ego *Głowiek z Aran* 1934.

Wyspy Aran leżące na zachodzie Irlandii, są uosobieniem surowej, niegościnniej, a zwłaszcza kamienistej Irlandii. Wyspy są litą skałą, dlatego też mieszkańcy toczą nieustanną walkę o swoje pola. Aby powstało pole najpierw trzeba było nawieźć piasek, następnie morskie wodorosty, aby go użyźnić i tak kilka warstw, dopiero na takiej bazie mogły wyrósnąć jakiegokolwiek roślinki. Tak powstały wszystkie pola i pastwiska na wyspach.

Ziemia na Aranach podzielona jest między farmerów tworząc 7-8 hektarowe gospodarstwa, zwykle farmer posiada także kawałek wybrzeża. W związku z tym, iż ziemia jest niezwykle kamienista, powstawanie pól wiąże się z oczyszczeniem poletek z luźnych kamieni. Ich ogromna ilość powoduje, że układa się je w charakterystyczne dla Aranów murki, dzielące ziemię na malutkie kilkumetrowe działki. Głównym warzywem uprawianym na takich lichych poletkach są ziemniaki, których plony mogą sięgnąć nawet 15 ton z hektara! Uprawa się też przy domach ogórki, cebule. Jednak większość produktów sprowadza się z łądu. Warto zwrócić uwagę, iż cała uprawa odbywa się ręcznie za pomocą jedynie łopaty, gdyż kamienistość gleby i wspomniane wcześniej kamienne murki wykluczają użycie maszyn. Oczywiście znaczące miejsce w gospodarstwie zajmują zwierzęta. Hoduje się przede wszystkim kozy, krowy i osły, znacznie mniej jest owiec, koni.

Większość farmerów na Aranach jest równocześnie rybakami, co jest logiczną konsekwencją położenia geograficznego. To właśnie morze dostarczało od wieków znaczną część żywności. Jednak morze jest również okrutne. Zdarza się, że wyspiarze są odcięci od łądu poprzez wielodniowe sztormy, gdy nikt nie odważy się wypłynąć z portu. Ta izo-

lacja miała czasem tragiczne konsekwencje, np. gdy nie można było dostarczyć na czas pomocy medycznej. Zmieniło się to dopiero kilkanaście lat temu, gdy zbudowano małe lotniska na wszystkich trzech wyspach. Można teraz zrozumieć respekt wyspiarzy do morza. Warto pamiętać, że tylko nieliczni z mieszkańców potrafią pływać! *Jak nie umiesz pływać jesteś ostrożniejszy na morzu, a jeśli nawet popełnisz jakiś błąd, to szybko się utopisz i nie będziesz toczył beznadziejnej walki z morzem.*

Mieszkańcy Aranów pływają na swoich ręcznie robionych łodziach, zwanych CURRAGH. Przypominają one nieco indiańskie kajaki. Łodki te są praktycznie niezatapialne, lekkie i sterowne, znakomicie radzą sobie z kapryśnym morzem. Nie potrzebują żadnej przystani, wystarczy trzech mężczyzn, aby przenieść łódkę z łądu na brzeg. Pierwotnie budowano te łodzie ze skór zwierząt (zwłaszcza krów), obecnie jednak ze specjalnego impregnowanego i smolowanego płótna, nakładanego na lekki drewniany szkielet tworzący z 30 żeber. Zasadniczo buduje się je na trzy osoby (mierzy wówczas 6 metrów), choć bywają również modele czteroosobowe. Dobrze zbudowana łódka służy nawet przez 8 lat.

Morze daje mieszkańcom nie tylko ryby, ale i wodorosty, które stanowią bardzo ważny środek do użytkowania gleby, dostarcza również drewna, które dryfuje i wyrzucane jest na brzeg.

Na Aranach panuje specyficzny styl budowania domów. Są to niskie, jednokondygnacyjne chałupy, budowane z kamienia, bielone, pokryte dachem z trzciny. Trzcina przytrzymywana jest przez liny obciążone kamieniami, które luźno zwisają na krawędzi dachu. Doskonale wytrzymują ekstremalne warunki pogodowe i gwałtowne sztormy.

Domy posiadają dwoje drzwi (od frontu i tyłu budynku) i kilka (najczęściej 2 lub 3) małe okienka. Zdarzały się nawet domy bez okien, co powodowane było przepisami podatkowymi (płacono wyższy podatek od liczby okien). Domy składają się z dwóch izb - mieszkalnej i sypialnej. Drzwi są dwuczęściowe, w ciągu dnia najczęściej otwarta jest tylko górna połowa. Jest to znakomite rozwiązanie, aby utrzymać dzieci w domu! Poważnym problemem jest opał, nigdy nie było go wiele na Aranach. Dlatego też i dawniej i obecnie trzeba sprowadzać torf, węgiel, czy też olej z łądu. W związku z trudnymi warunkami życia, wyspiarze stali się znakomitymi rzemieślnikami.

Ciekawostki:

- Na wyspach przyjęło się śpiewać bez akompaniamentu.
- Zwyczajowo odwiedza się sąsiadów, zwłaszcza podczas długich zimowych wieczorów.
- Niedzielną msza jest znakomitą okazją do spotkania się z bliższymi i dalszymi sąsiadami, choć zazwyczaj osobno gromadzą się kobiety, a osobno mężczyźni.
- Śmierć traktowana jest jako kolejny element życia. Ciało wystawiane jest w domu do południa następnego dnia, potem zabiera się je do kościoła.
- Jeśli rybak idąc nad morze spotka rudowłosą lub bosą dziewczynę to zły znak; podobnie spotkanie księdza, lisa, królika i zająca.
- Nie wolno łowić razem trzem osobom o tym samym imieniu; podobnie nie wolno palić podczas pracy.
- W domu rybak nie może wyrzucić ości do paleniska.
- Dzisiaj na Aranach jest jeden policjant i jeden radiowóz.
- Na Inishmore (największa z wysp) znajduje się 14 wiosek, mieszka 900 ludzi, jest jedna szkoła średnia, 2-3 podstawowe (w zależności od liczby dzieci), 90 uczniów, 17 nauczycieli. Wszystkie przedmioty wykłada się po irlandzku, a angielski jest językiem obcym. Na dwóch pozostałych wyspach mieszka łącznie 500 osób.
- Na Inishmore znajduje się jedyna mała fabryczka zatrudniająca 25 osób i produkująca kable telefoniczne; założona przez Amerykanów.
- Jedyny bank (Bank of Ireland) na Inishmore jest czynny raz w tygodniu.
- Energia elektryczna na Aranach istnieje od 29 lat; najpierw dostarczał ją generator na ropę, a dopiero od 3 lat kabel z łądu.
- Na Aranach nie ma słodkiej wody, dlatego zbudowano liczne przemysłowe zbiorniki do „łapania” deszczówki.

DYREKTOR NACZELNY I ARTYSTYCZNY
Bartosz Zaczykiewicz

WICEDYREKTOR
Leszek Kodrzycki

MAN OF ARAN

Ze zbiorów
Działu Dokumentacji
ZG ZASP

Teatr im. Jana Kochanowskiego
45-056 Opatów, Plac Teatralny 12

sekret. tel./fax (0-77) 454-59-42, 453-90-86
centrala tel. 453-90-82 do 85
<http://www.teatrkochanowskiego.art.pl>
e-mail: biuro@teatrkochanowskiego.art.pl

Repertuar

DUŻA SCENA

<i>NIEWINNI</i> wg Hermanna Brocha	praprem. I 2000
<i>PINOKIO. CZYLI MUZYCZNA OPOWIEŚĆ</i> O DOBRYM WYCHOWANIU wg Carla Collodiego	prem. IX 2000
<i>Aleksander Fredro</i> DAMY I HUZARY	prem. XII 2000
<i>Aleksander Ostrowski</i> WILKI I OWCE	prem. IX 2001

MAŁA SCENA

<i>Francis Veber</i> KOLACJA DLA GEUPCA	prem. XI 1999
<i>Biljana Srbijanović</i> SYTUACJE RODZINNE	prem. II 2001
<i>Janusz Glowiński</i> ANTYKONA W NOWYM JORKU	prem. V 2001
<i>Martin McDonagh</i> KALEKA Z INISHMAAN	prem. XI 2001

SCENA NA PARTERZE

<i>Eugène Ionesco</i> LEKCJA	prem. VI 1999
<i>JESZCZE NIE JESTEM GOTOWA...</i> wg Agnieszki Osieckiej	prem. IV 2000
<i>Karoline Leach</i> TAJEMNICZY MR. LOVE	prem. X 2001

W PRZYGOTOWANIU

<i>Sławomir Mrożek</i> INDYK	
<i>MATKA JOANNA OD ANIOŁÓW</i> wg Jarosława Iwaszkiewicza	

Kierownik techniczny – JAROSŁAW PIEGHOWIAK

Kierownik Biura Obsługi Widzów
i impresariatu – ALINA WÓJCIK

Sekretarz literacki – GRAŻYNA SZEWCZUK

Redaktor graficzny – HALINA FLEGER

Koordynator pracy artystycznej – DONATA STEFANOWSKA

Asystent dyr. ds. sponsoringu – KRZYSZTOF ŻYLIŃSKI

Główny mechanik – Ireneusz Podhalański

PRACOWNIE:

Krawiecka	– Maria Rus, Kazimierz Birecki
Stolarska	– Bernard Szolc
Malarska	– Małgorzata Grubizna
Modelatorska	– Barbara Cegielska
Tapicerska	– Joachim Bryla
Oświetleniowa	– Grzegorz Cwalina
Akustyczna	– Ryszard Balcer
Perukarska	– Paweł Stelmach
Ślusarska	– Zbigniew Rudawy
Garderobiana	– Maria Watras

BIURO OBSŁUGI WIDZÓW przyjmuje zamówienia
na sprzedaż biletów indywidualnych

i zbiorowych codziennie od 8.00 do 18.00,

tel. 454-59-41, 453-90-82 do 85 w. 108.

Projekt plastyczny programu – HALINA FLEGER

Opracowanie komputerowe:

STUDIO „conTEXT”, tel. 456 73 35

Druk: „PARA”, tel. 441 81 70

Martin McDonagh

KALEKA Z INISHMAAN

(Cripple of Inishmaan)

Przekład - Małgorzata Semil

Reżyseria

Bartosz Zaczykiewicz

Scenografia

Anna Popek

Osoby:

Kate	– ELŻBIETA PIWEK
Eileen	– EWA WYSZOMIRSKA
Johnnypateenmike	– ANDRZEJ CZERNIK
Billy	– MACIEJ NAMYSŁO
Bartley	– DOMINIK BĄK
Helen	– ARLETA LOS-PŁAWSZEWSKA
Babbybobby	– PRZEMYSŁAW KOZŁOWSKI
Lekarz	– ANDRZEJ JAKUBCZYK
Mammy	– ZOFIA BIELEWICZ

Kompozycja świąteł – Grzegorz Cwalina

Asystent reżysera – Maciej Namysło

Inspicjent – Cecylia Jacewska, Teresa Zielińska

Operatorzy świąteł – Janusz Kaźmierski, Józef Olejnik

Akustyk – Grzegorz Guzik

Brygadier sceny – Tomasz Albekier

Rekwizytor – Witold Janiszewski

Spektakl w dwóch częściach

Premiera

4 XI 2001

Mała Scena

Radio Opole
103.2 96.3

NTO
NOWA TRZYBUNA POLSKA

Jajka do spektaklu ufundowała firma

Odkryj Zalety Drobin